

Het inzetten van boeken in diverse pedagogische contexten

Aanvulling Competent in leesbevordering
Docentengids voor opleidingen Pedagogisch
Werk en Onderwijsassistent

Auteur:
Annet Weterings

**Bouwstenen voor
leesbevordering**

Colofon

Auteur: Annet Weterings

Aanvulling op Competent in leesbevordering. Docentengids voor opleidingen Pedagogisch Werk en Onderwijsassistent (Weterings, 2010).

Toevoeging aan deel 2, thema 4 'Een rijke leesomgeving'.

Boekthema en de pedagogische context

Leesbevordering staat niet op zichzelf, in die zin dat leesbevordering *alleen* bij het vak Nederlands thuis hoort. Het bevorderen van leesplezier en leesbekwaamheid, gecombineerd met thema's uit (prenten)boeken zijn op alle vakgebieden van kinderopvang en onderwijs in te zetten.

Studenten kiezen een boekthema dat aansluit bij de actuele belangstelling of problematiek van de kinderen uit een bepaalde groep. Denk bijvoorbeeld aan 'een zusje erbij', 'op het potje', 'ik wil niet', 'jarig' en 'braaf of stout', 'lente', of voor oudere kinderen 'scheiding', 'seksualiteit', 'griezelen', 'verliefd', 'adoptie' of 'geloof'.

Voor docenten geldt dat prentenboekthema's voor verschillende vakken een prima uitgangspunt zijn. Daarmee slaan ze twee vliegen in een klap: zowel het kinderboek wordt op een bijzondere manier onder de aandacht gebracht, als de attentiewaarde voor het onderwerp wordt verhoogd. Voor het vak pedagogiek zouden de volgende boeken een thematische ingang kunnen zijn:

Titel 0-6 jaar	Thema	Titel 6-12 jaar
<i>Elmer speelt verstoppertje</i> (McKee, 2003) 0-4 jaar Kleurtjesolifant Elmer speelt verstoppertje. Achter welk flapje zal hij zitten?	spel	<i>Vals spel!</i> (Vervloed, 2009) 9-12 jaar Na zijn ongeluk moet René erg wennen aan zijn rolstoel (rotstoel!). Toch gaat hij weer tennissen.
<i>Kietelhandjes.</i> (Oxenbury, 2003) Vanaf 1,5 jaar Vrolijke kindjes met allerlei huidskleuren gaan in bad en spelen daarna allerlei kietel spelletjes. Groot kartonnen kijkboek	diversiteit	<i>Actie voor onze rose juf!</i> (Kaathoven, 2010) 9-12 jaar Invaljuf Ieke zal op school een vaste baan krijgen. Maar er komt protest van ouders: juf Ieke is namelijk lesbisch en daar is niet iedereen gelukkig mee.
<i>Kom erbij! versjes voor jou en mij.</i> (Kuiper, 2010) 0-4 jaar Bundel peutersversjes met als onderwerp spelen en speelgoed.	speelgoed	<i>Kinny Kinny en de steenreus</i> (Techeis, 2001) 6-9 jaar De meeste indianenjongens oefenen met pijl en boog. Kunny-Kinny jaagt niet op dieren. Hij keilt graag steentjes over het water. Wat heb je daar nu aan? Veel! Want als de mensenetende steenreus komt, zijn Kinny--Kinny en zijn dierenvriendjes hem te slim af.

NB: Leeftijds aanduidingen zijn altijd benaderingen. Uiteindelijk geeft het niveau van het kind altijd de doorslag.

Andere vakken waarbij een prentenboek een uitstekende ingang kan zijn:

Vak	Titel boek	Waar gaat het over
Nederlands	<i>Dikkie-dik: het open-en-dicht boek.</i> (Boeke, J., 2002) 0-4 jaar.	Tegenstellingen: woorden hebben meerdere betekenissen.
Rekenen	<i>De giraf die niet in het boek past.</i> (Van Ven, 2011) 0-4 jaar	Ruimtelijke begrippen als rechts, links, onder, boven.
Loopbaan en burgerschap	<i>Het kleine boekje over het milieu.</i> (Coirault, 2008) 4-6 jaar	Informatief boekje voor jonge kinderen waaruit blijkt dat je zuinig moet zijn met water en energie, afval opruimen en liefde voor mens en dier.
Verzorging	<i>Het grote pipi-boek: over kleine en grote plasjes.</i> (Loew, 2007) 0-4 jaar	Hoe plassen verschillende dieren en met welk resultaat?
Sociale vaardigheden	<i>De schommel.</i> (Preter, 1999) 6-9 jaar.	Marie schommelt met haar nieuwe buurmeisje en deelt haar geheimen: maar Marthes geheim is wel erg zwaar, ze wordt thuis mishandeld.
Werken met kinderen	<i>En ik, en ik, en ik, allemaal kinderen.</i> (Damon, 1995) 4-6 jaar	Geen kind is gelijk: tegenovergestelde kenmerken van kinderen.
Drama	<i>Avontuur op het meer.</i> (Bouwhuis, 2005) 6-9 jaar	Robin en Luuk willen in een oude gevonden roeiboot een klein stukje het meer op, maar de boot drijft al snel naar het midden. Robin weet er op tijd uit te springen, maar Luuk drijft steeds verder af.
Creatieve vakken	<i>Als een echte artiest .</i> (Lacey, 2010) 9-12 jaar	Tips over tekenen, schilderen en beeldhouwen: Je vindt inspiratie doordat op elke dubbele pagina werken van beroemde kunstenaars te zien zijn.

Engels	<i>Wij willen weten: Canada.</i> (Wesselink, 2007) 9-12 jaar.	Informatie over Canada met twee verhalen van immigranten uit Nederland, Engeland en Ierland.
--------	---	--

De moraal van het verhaal?

Iets anders dan een thema zoeken bij een actualiteit is de manier waarop je het thema gebruikt. Daarmee wordt de manier bedoeld waarop je de essentie, de moraal van het boek overbrengt. Verhalen zijn niet alleen een bron van ontspanning, ze bevatten vaak ook levenservaring of wijsheden (Ost, 2011). Sterker nog, allerlei levensbeschouwingen gebruiken verhalen om hun boodschap aan mensen door te geven, want verhalen laten op een verbeeldingsvolle manier zien hoe je met de werkelijkheid om kan gaan.

Sterk moraliserende prentenboeken worden vaak bekritiseerd: er komen veelal lieve figuurtjes in voor die mamma helpen, voor kleine broer of zus zorgen, nooit boos zijn en altijd doen wat er gezegd wordt of van hen verwacht wordt. Het ligt voor de hand dat kinderen er moeite mee hebben zich met dergelijke figuren te identificeren. Maar ze die boeken ontnemen als ze die zelf uitkiezen lijkt geen goed idee. Wel is het wenselijk kinderen naast deze zelfgekozen boeken ook andere boeken aan te bieden en zo hun horizon te verruimen. Bij een grote variatie aan kinderboeken zal het kind vanzelf het onderscheid leren kennen en smaak leren ontwikkelen, zowel voor de rijke taal als voor de schat aan illustraties.

Binnen- en buitenkant

Waar vind je de moraal in een boek? Prentenboeken hebben als het ware twee kanten: een buitenkant en een binnenkant. De buitenkant is wat je ziet en hoort: de prenten en het verhaal. De binnenkant is de essentie, de boodschap: *samenwerken, conflict en verzoening, vriendschap, verwondering, geloven in je talenten* enzovoort. De buitenkant van het boek helpt ons om te kijken naar de vele nuances van de binnenkant.

Bij het bekijken van een boek is er een dubbele beweging gaande: van hoe het boek er uit ziet (buitenkant) naar de waarde die het vertegenwoordigt (binnenkant) en andersom. De verbinding tussenbuiten- en binnenkant komt tot stand doordat in verhaal en illustraties personages voorkomen die gevoelens hebben: welke gevoelens zijn dat? Op het moment dat je als pedagogisch medewerker of leerkracht die vraag stelt aan een kind zet je een stap naar de binnenkant. Waarom kiest de persoon uit het boek voor wat hij kiest? Welke gebeurtenis gooit het leven van die persoon door elkaar? Welke rol speelt (zelf) vertrouwen in het geheel? Hoe gaat de persoon om met grenzen en mogelijkheden? Hoe zit het met verbondenheid met anderen en met de natuur? Hoe komen goed en kwaad aan bod? Bij het stellen van die vragen is het van het allergrootste belang niet te sturen en onbevooroordeelde vragen te stellen. Een tip: sluit vooral aan op wat kinderen zelf aangeven dat ze in het boek aanspreekt.

Valkuil

Een goed boek bevat op de eerste plaats een verhaal, een product van de verbeelding van de auteur en de illustrator. Een boek gebruiken om te moraliseren: - zo hoort het/ zo moet het,- zou een

valkuil zijn. Dan lees je iemand de les: denk erom dat je het zó doet! Kinderen bedenken hun eigen wereldbeeld wel, met name aan de hand van vele voorbeelden ze in het echt ,- of in een boek,- om zich heen zien. Daarom mag van een verhaal nooit een braaf zedenlesje gemaakt worden in de zin van: 'we moeten altijd vriendjes van elkaar zijn'. Dan herleid je de complexiteit van het leven tot onrealistische, simpele waarheden zonder enige sjeu of spanning.

Bronnenlijst:

- Boeke, J. III: Norden, A. van (2002). *Dikke Dik. Het open en dicht boek*. Haarlem: Gottmer.
- Bouwhuis, M. III: Davans, K. (2005). *Avontuur op het meer*. Amsterdam: Clavis.
- Coirault, C. III: Coirault, C. Vert: Straus, P. (2008). *Het kleine boekje over het milieu*. Wormer: Inmerc.
- Damon, E. III: Damon, E. (1995). *En ik, en ik, en ik, allemaal kinderen*. Amsterdam: Sjaloom.
- Kaathoven, N. van (2010). *Actie voor onze rose juf!* Amsterdam: Niño.
- Kuiper, N. III: Hopman, P. (2010). *Kom erbij! versjes voor jou en mij*. Amsterdam: Leopold.
- Lacey, S. III: Spitzers, A. (2010). *Als een echte artiest*. Kuurne (België): Casterman.
- Loew, F. III: Choux, N. (2007). *Het grote pipi-boek: over kleine en grote plasjes*. Oosterhout: Deltas.
- McKee, D. III: McKee, D. (2003). *Elmer speelt verstoppertje*. Houten: Holkema & Warendorf.
- Ost, M. (2010). *Creatief met prentenboeken*. Leuven: Acco.
- Oxenbury, H. III: Oxenbury, H. (2003). *Kietelhandjes*. Haarlem: Gottmer.
- Preter, G., de. III: Weve, S. (1999). *De schommel*. Amsterdam: Querido.
- Techeis, K. III: Hoffman, F. (2001). *Kinny Kinny en de steenreus*. Antwerpen: De Vries-Brouwers.
- Ven, C. van de III: Ven, C. van de (2011). *De giraf die niet in het boek past*. Amsterdam: David en Goliat.
- Vervloed, P. III: Egeraat, E. van (2009). *Vals spel!* Tilburg: Zwijsen.
- Wesselink, P. (2007). *Wij willen weten: Canada*. Arnhem: Ellessy Jeugd.